

SOME OBSERVATIONS REGARDING CULTURAL TABOOS IN GERMANY AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Oxana Chira

Assist. Prof., PhD, "Alec Russo" State University of Bălți, Moldova

Abstract: The appearance of the first language prohibitions is linked to the early manifestations of various religious thoughts. The traditional taboos of mankind are the taboos of the sacred and of the impure. There are verbal taboos, as well as social taboos that might be displayed in a person's behavior. We will try to focus on the cultural taboos specific to Germany and compare them to those used in the Republic of Moldova. Flouting taboos entails direct or indirect, social or cultural sanctions. What are these sanctions? What is considered to be a taboo and what becomes a norm? What are the specific language prohibitions in both societies? We will attempt to answer all these questions in this research work.

Keywords: taboo, euphemism, culture, social taboo, verbal taboo.

Dintre stările de adâncă neliniște și de tulburare, frica este emoția cea mai puternică ce provoacă interdicția (tabuul) pentru anumite acțiuni sau pentru rostirea anumitor cuvinte. Anume frica a dat naștere, în Antichitate, la primele eufemisme ce au început să substituie tabuurile. Nu în zadar cercetătorii susțin că, „dacă prin tabu, în conformitate cu sensul general al cuvântului, înțelegem orice prohibiție, impusă de experiență și tradiție sau formulată în legi, de a atinge un obiect, de a lua sau de a te servi de anumite cuvinte interzise, atunci putem spune că nu există popor, nu există etapă a culturii care să nu cunoască efectele prejudecabile care rezultă din valoarea tabuului” [Freud, p. 25].

Oricât ar fi de paradoxal, dar interdicțiile au avut și o puternică acțiune de altă natură. Astfel, „șlefuid” rațiunea umană, descoperind antilumi și anticorpi, creând antimetafore etc., tabuul a impulsionat mișcarea gândirii, provocarea la acțiuni, schițarea de perspective etc. Tabuul nu înseamnă doar interdicții la anumite acțiuni sau la rostirea anumitor cuvinte, nu înseamnă doar metateză, aloteză, tmeză, anagramă, acronimie ș.a., dar mai înseamnă și „o întregă gamă de ritualuri formale și de gândire, ce au contribuit în mare măsură la crearea limbii umane, a muzicii, artei și, de asemenea, a scrierii ca expresie rituală a reprezentărilor simbolice ale păgânismului” [Маковский, p. 5]. În general, funcționarea limbajului are la bază existența anumitor antinomii, adică este asigurată de dialectica dintre „plus” și „minus”, dintre „corect” și „incorect”, dintre „admis” și „respins”, dintre „obligatoriu” și „facultativ” etc. Orice cuvânt din limbă, după cum menționează în continuare lingvistul rus, se prezintă ca o combinație dialectică dintre „da” și „nu”: „«da» poate să apară doar datorită existenței lui «nu», iar «nu» este o condiție necesară a existenței lui «da»” [*ibidem*]. Ceea ce este important a remarca, în acest sens, este faptul că limba oferă suficiente posibilități de combinare a interdicțiilor cu anularea deopotrivă a acestor interdicții.

În general, tabuul (termen de origine polineziană *ta* „a evidenția, a menționa” și *pu* „în întregime, complet”: *tapu* > tabu „evidențiat în întregime, marcat complet”) se referă la o interdicție ce ia naștere în sfera vieții sociale la diferite etape de dezvoltare a comunității umane. Tabuul (interdicția) a apărut la multe popoare pe baza credințelor mitologice. Astfel, se considera că, în cazul unui conducător decedat, nu numai că nu se permitea să te apropie de

corpul lui neînsuflețit, dar nici nu se admitea să intri în casa lui, să-i rostești numele sau să discuți cu soția lui etc.

Semnificația etnografică a tabuului s-a extins și asupra fenomenelor de limbă, întrucât, încă din timpurile străvechi, omul credea în puterea magică a cuvântului. Fiind convinși că prin rostire se pot materializa lucruri, oamenii evitau să pronunțe anumite cuvinte (denumirile de boli, numele zeilor etc.): or, pronunțarea acestor cuvinte, în viziunea lor, aducea o nenorocire, putea stârni furia duhurilor (însăși moartea era concepută ca o manifestare a activității duhurilor) etc. Printre altele, nu este exclus ca verbele impersonale (*a-l lua frigurile, a se face ziuă, a se întuneca* ș. a.) să aibă o atare denumire, pentru că oamenii fie că se temeau să numească forțele ce duc la apariția acestor fenomene, fie că nu puteau, pur și simplu, să explice multe dintre fenomenele din realitatea înconjurătoare, crezând că există o ființă superioară care dirijează faptele, acțiunile oamenilor. În felul acesta, putem deduce că relația dintre eufemie și tabu este similară cu cea dintre cauză și efect: tabuul ca factor extralingvistic facilitează și stimulează apariția exprimărilor eufemistice.

Mai mulți cercetători au evidențiat rolul tabuului în procesul de substituție a numelor. Astfel, É. Benveniste numește următoarele „procedee de substituție condiționate de tabu”: eufemismul, aluzia, antifraza, tăcerea, litota, metonimia, metafora, precum și „procedeele stilistice al elipsei” [Бенвенист, p. 310]. Enumerarea în cauză este vulnerabilă, pentru că (1) „antifraza, tăcerea” ș.a., utilizate ca „procedee de substituție condiționate de tabu”, reprezintă o modalitate a eufemiei și, din acest considerent, nu pot fi incluse pe aceeași linie coordonatoare cu eufemismele; (2) eufemismul (unitate nominativă) și modalitățile lui de formare (antifraza, tăcerea ș.a.) nu se pot afla pe aceeași orizontală taxonomică (a se vedea și [Москвин, p. 164-165]).

Suntem de părerea că, în cazul tabuurilor, se exagerează nu numai caracterul lor superstițios, dar, mai ales, faptul că aceste cuvinte se întâlnesc, preponderent, în limbajul popoarelor „mai puțin civilizate” (a se vedea, de exemplu [Марузо, p. 305]). Într-adevăr, la originea tabuurilor s-au aflat interdicțiile legate de superstiții (cuvântul *drac* a fost înlocuit în română prin *Aghiuță, Necuratul, ăl din baltă, ăl de pe comoară, ucigă-l toaca, ducă-se-pe-pustii* etc., în engleză – prin *scamp* „om de nimic”, *the Black Man* „omul negru”, *Prince of Darkness* „prințul întunericului”, în germană – prin *Kuckuck* „cucu”, *Henker* „călău”, *Alte Schlange* „șarpe bătrân”, în rusă – *лукавый* „viclean”, *нечистый* „necurat”), dar, ulterior, apar și alte surse ale tabuurilor. De exemplu, chiar sistemul de organizare și de administrare al unui stat impune restricții privind utilizarea unui sau altui cuvânt. Cine, de exemplu, era temerarul din Republica Moldova care, în perioada de până la 1989, și-ar fi permis să rostească cu nonșalanță: L-am văzut pe domnul X, ducându-se la prăvălie? Iar acum cu referire la popoarele „mai puțin civilizate” (ca atare, tabuurile nu apar în funcție de gradul de dezvoltare economică, politică, socială etc. a statului respectiv). Ne întrebăm în acest sens: să fie oare, într-adevăr, aceste popoare cele „mai puțin civilizate”?

După cum constată S. Freud, este foarte greu de tradus acest cuvânt, căci nu mai posedăm astăzi noțiunea pe care o desemnează. Era un cuvânt familiar și vechilor romani: sacer („sfânt”, „sacru”) era identic cu tabu-ul polinezienilor. Ayoç al grecilor, kodaush al evreilor aveau același sens cu tabuul polinezilor, ca și cu desemnările multor altor popoare din America, Africa (Madagascar), Asia de Nord și Centrală [Freud, p. 25].

În cele mai multe lucrări, eufemismele, pe lângă tabuuri, sunt incluse la interdicții de vocabular. Sintagma respectivă însă nu întrunește nici pe departe atributele unui termen, mai ales lingvistic, de transparență, concizie etc. Șubrezenia terminologică a acestei îmbinări mai transpare și din faptul că, de vreme ce în limbă există cuvinte „interzise”, reiese că există și cuvinte „permise”. Chiar dacă admitem că această îmbinare de cuvinte funcționează cu semnificație terminologică, considerăm că ar fi rezonabil să se facă o distincție între diferite grade de „interzicere”, pentru că și motivele ce determină una sau alta dintre interdicții sunt

diferite. De aici și măsurile de penalizare a vorbitorului privind nerespectarea interdicțiilor care sunt, de asemenea, diferite. În această ordine de idei, nu este limpede de ce toate categoriile de eufemisme trebuie puse în relație directă cu interdicțiile de vocabular: or, nimeni nu-l poate impune pe vorbitor să utilizeze *gastarbeiter*, *însărcinată*, *a purta de nas*, *interzicându-i să folosească*, respectiv, *muncitor străin*, *îngreunată*, *a minți*. În același timp, considerăm că din acest strat lexical fac parte doar eufemismele care apar în urma anumitor interdicții determinate de superstiții sau de transformări la nivel de regim social, ideologic, politic etc.

Faptul că tabuul reprezintă nu numai o noțiune etnografică, dar și lingvistică, i-a determinat pe unii lexicografi să includă în structura articolului lexicografic a cuvântului-titlu tabu și determinativul lingvistic sau glotic (a se vedea, de exemplu, [Coșeriu 2009, p. 318; Сеничкина, p. 474]).

Claude Riviere se referă în lucrările sale la interdicțiile variabile diferite: sex, vârsta, clase sociale, status, grade diferite de inițiere religioasă, spațiu, timp: „Distincțiile între tabuurile religioase (sa nu manânci timp de o ora înainte de euharistie) și interdicțiile politice (demonstranții vor plăti amenda), între interdicțiile morale (să nu ucizi) și interdicțiile disciplinare (înscrise în statutul unei asociații), între tabuul rational (sa nu produci poluare) și tabuul superstitios (sa nu treci pe sub o scara) ne obliga sa luam în considerare diferitele variabile, ca de exemplu vârsta (copii/adulți, frați mai mari, frați mai mici), sexul (tabuuri menstruale), extinderea câmpului social (tabuuri etnice, totemice, familiale, individuale), statutul persoanelor (interzis celor inițiați, brahmanilor), timpul (zile și ore în care anumite acțiuni sunt interzise, tabuuri permanente sau temporare pe perioada doliului sau a gravidității, evoluția de la o epocă la alta), spațiul (ceea ce e interzis în templu e permis în alta parte), simțurile (interdicția de a vedea, de a atinge, de a mânca)” [Riviere, p. 38].

Potrivit lui Balle [Balle, 1990, p. 20] tabuurile pot fi subdivizate în: tabuuri de promovare a vieții. De exemplu, tabuul divin (dintr-o teamă de contaminare a principiului sfânt prin mâini); tabuuri ce pun în pericol viața (de ex. moarte, boală, cuvinte evitate din cauza fricii de anihilare).

Tabuurile se găsesc în toate domeniile coexistenței umane. Ele există în toate culturile cunoscute. Ele se referă la anumite comportamente (de exemplu, scuipatul pe stradă - tabu în China, dar în Moldova și Germania rămâne un tabu), acțiuni (de exemplu: sărutări între bărbați și bărbați sau bărbați și femei în public - tabu în Moldova sau „salutul nazist, salutul lui Hitler“ în Germania), obiecte (de exemplu, simbolurile neonaziste purtate la mână în Germania, simboluri ale stalinismului în Moldova) etc. Tabuurile afectează nu doar limba, dar și concepte.

Termenul tabu, remarcă Stephen Ullmann, „este de origine polineziană, iar simplul fapt că folosim un cuvânt atât de exotic pentru a denumi un fenomen extrem de comun în cultura noastră este simptomatic pentru universalitatea tabuului” [Ullmann, p. 89-91].

Aspectul social, interpretat ca origine, reprezintă fundamentul clasificării și pentru Stephen Ullmann. Lingvistul consideră că la baza originii (și, implicit, a clasificării) eufemismelor se află următoarea clasificare:

- a) tabuul provocat de frică (de exemplu, numele direct al lui Dumnezeu este interzis la multe popoare). Printre altele, St. Ullmann s-a pronunțat și pe marginea numelor a 24 de tipuri de insecte și animale, care sunt, de asemenea, tabuizate în diferite limbi: viespea, furnica (dintre insecte), leul, tigru (dintre animale);
- b) tabuul condiționat de tact: se substituie termenii care sunt în raport direct cu astfel de fenomene, precum boala, moartea, devieri mintale și fizice, crime;
- c) tabuul generat de decență: există trei sfere, după părerea autorului, care necesită substituția eufemistică, acestea fiind sexul, părțile și funcțiile corpului [Ullmann, p. 89-91].

În continuare vom încerca să completăm clasificarea sus numită. Cunoaștem că tabuul apare din frica superstițioasă față de spirite. Atât secolele creștinismului, cât și secolul ateismului nu au putut afecta acele trăsături fixate în limbă și cultură, care fac referință la credințele păgâne vechi. O altă circumstanță care a contribuit la apariția în antichitate a eufemismelor era frica de necunoscut. Pentru omul primitiv erau în natură multe lucruri incompreensibile: fulgerul, întunericul, mișcarea soarelui, umbrele mișcătoare etc.

- **Tabuul provocat de frică** rezultă dintr-o viziune mistică și magică asupra lumii, dar joacă doar un rol minor în societățile occidentale de astăzi. Vom invoca un exemplu:

Ro: *Aghiuță, Necuratul, ăl din baltă, ăl de pe comoară, ucigă-l toaca, ducă-se-pe-pustii, Cel-Rău, diavol, demon, satană, necuratul, Aghiuță, Anticristul, ucigă-l crucea, păcatul, ucigă-l tămâia, cel cu coadă, cel cu carne etc.*

Germ: *Beelzebub, der Leibhaftige, die alte Schlange, Gottseibeius, Antichrist, Diebhenker, Holderle, zum Kuckuck, Henker etc.*

- **Tabuul condiționat de tact** este motivat de considerație și căruia pot fi atribuite drept domenii de referință moartea, boala și alte "imperfecțiuni". Un exemplu relevant este substituirea fenomenului „moarte“:

Ro: *a se duce pe lumea cealaltă, a bate ceasul, a se stinge, a se sfârși, a pleca dincolo, a ne părăsi, se prăpădi, a se mîntui, a se duce la Dumnezeu, a asfințit soarele în familia, a fost petrecut/ă pe ultimul drum, a dormi în biserică, a pleca la ceruri, a trece vămile etc.*

Germ: *die Augen schließen, abberufen werden, seine Tage beschließen, zu seinen Vätern versammelt werden, verrecken, in die Ewigkeit abgerufen werden, in den Frieden eingehen, auf dem Rücken in die Kirche gegangen sein, den letzten Schlaf machen, entschlafen, dahingehen, abschneiden, in die ewige Jagdgründe eingehen, den Löffel abgeben, über den Jordan gehen, die Radieschen von unten betrachten, ins Gras beißen, abkratzen etc.*

Cei mai mulți oameni din Republica Moldova și Germania nu doresc să se pronunțe asupra acestei teme. Zona tabuizată a morții include încă înmormântarea, sicriul, mormântul și alte obiecte care amintesc de moarte. Numărul eufemismelor care substituie tabuul „morții“ este în creștere și se înalțește, de cele mai dese ori, în necrologuri, precum sunt: *letzter Weg, der Erde wiedergeben* anstatt „Beerdigen“, *Kirchhof, Haus des Lebens* anstatt „Friedhof“. În anunțurile de deces, poate fi identificată o clasă de eufemisme care trimit indirect la vârsta răposatului sau la motivul decesului: „Te-ai stins puțin câte puțin, sub privirile noastre neputincioase, plecând prea devreme dintre noi. Te-am iubit prea mult și te-am pierdut. Azi nu mai ești unde erai, dar vei fi întotdeauna în sufletele noastre. Dumnezeu să te odihnească în pace și liniște, scumpa noastră Cristina” (<http://www.comemorare.ro/Cristina-Potincu-901>, vizitat 20.01.2013); „Duminică, 1 iulie, o fată de 17 ani a sfârșit tragic într-un accident de mașină care nu va fi considerat accident rutier” (www.adevarul.ro, vizitat 06.06.2012).

Tabuizat rămâne boala cancerului în ambele culturi, despre care se vorbește în șoaptă, se omite termenul, se tăinuiește diagnoza:

Ro: *o boală incurabilă, ducă-se-pe-pustii, boala păcatelor, neoplasm malign* pentru „cancer“; *boala neagră* pentru „epilepsie“

Germ: *Tumor, Neoplasm, Karzinom, krankes Gewebe, Zellneubildung; unheilige Krankheit* pentru „Epilepsie“.

Tabuul generat de decență este motivat de rușine, jenă etc. Eufemismele substituie cuvintele tabu ce definesc anumite părți ale corpului, funcții ale corpului, precum și sexualitatea pot fi atribuite acestei grupe. Homosexualitatea este tratat drept un termen tabu în Republica Moldova, în Germania este utilizată această temă în manualele școlare. Faptul că homosexualitatea a fost mult timp urmărită de tabu în multe țări este un fenomen cunoscut, situația juridică s-a schimbat și, pe de o parte există o protecție împotriva discriminării datorată legii antidiscriminare a UE28, care a intrat în vigoare în 2006, pe de altă parte cunoaștem situația în Republica Moldova. Homosexualitatea rămâne însă un subiect tabu

până în prezent și stârnește adesea controverse. Odată cu legalizarea căsătoriilor „gay” în Statele Unite, au început din nou dezbaterile cu privire la LGBT și oamenii s-au împărțit în două tabere. Homosexualitatea este tratată ca un pericol pentru familia model văzută de ortodoxie. Lista eufemismelor este impunătoare în limba română pentru cuvântul „homosexual”, totodată mai restrânsă în limba germană:

Ro: *balconar, șmecher, cavalier de Kurlandia, crețar, distribuitor, fetiță penală, puicuță, ospitalier, bulangiu, recepționar, crețoman, fochist, golaș, hamlet, harpist, poponaut, rățușcă, sugaci, papanache, altfel, băiețel, poponar, poponeț, a fi pe altă undă/altă orientare, dosnic, fundaș, homopopo, bi etc.*„Lumea modernă numește homosexualitatea *orientare sexuală netradițională*, însă Biblia numește aceasta *urâciune*, practică care se învață și afectează națiuni întregi” (www.wordpress.com, vizitat 04.04.2011).

Germ: *Schwul, warmer Bruder, vom anderen Ufer etc.* sau în anunțul „WG für zwei Männer” (<https://www.reddit.com>)

Unele eufemisme substituie cuvântul tabu „menstruație» *Tage, Regel, Tante Rosa, Erdbeerwoche, Alarmstufe Rot* sau *Migräne* și au un statut ocazional (eufemisme ad-hoc). Cu siguranță ne întrebăm când sunt cuvintele tabu acoperite de eufemisme noi? De ce nu mai folosesc germanii *roter König*? Un eufemism utilizat frecvent își pierde funcția de camuflare și devine la rândul lui cuvânt-tabu, astfel se urmărește evitarea lui. Acest lucru este demonstrat de numărul de exemple:

a) sintagme cu sensul de zile/periodă: *zile importante, zile de carantină, zile critice, zile grele, zile de pampers, zile delicate;*

b) termeni care trimit la culoarea roșie: *a veni cu crucea roșie, a veni comuniștii, a veni armata roșie, a fi pe roșu, a avea steagul roșu, au venit rușii, neamurile de la Lacu Roșu, e roșu la semafor, zilele astea țin cu PSD-ul, Armata roșie a pornit la marș* (<http://forum.softpedia.com/topic/469459-zile/>), vizitat 15.09.2014); „Iar peste un pătrat de lună, într-o dimineață, când trebuia să-i vină poalele cele roșii, Paraschiva le aștepta în zadar” (Busuioc 2006, p. 61)etc.

c) expresii verbale: *a fi pe stop, a veni inundațiile, a-i veni problemele, a avea dureri de cap, a avea dureri de burtă, a avea noroi în poartă, a avea PMS, a călca în sapă, a se scălda, a avea socoteli, a avea oaspeți etc.*

Discuțiile despre bolile organelor sexuale și digestive, alcoolismul, bolile venerice, par a fi tabu în ambele țări. Tema bețivului este tratată, în planul tabuismelor cu eufemisme și cu îngăduință, iar omul beat rămâne, în sec. XXI, „cu nivel pierdut” și „vesel”, ironia reprezentând nota eufemistică dominantă în ambele culturi. A se vedea exemplele:

Ro: *chefliu, mahmur, obosit, aghezmuț, făcut, afumat, cherchelit, se giza, a se șumeni, a-și bea cămașa, a fi beat tun, a bea cât șapte, a se întâlni cu Sfânta Paraschiva, a da peste cap etc.*

Germ: *zwitschern, zugreifen, aussaufen, wegspulen, nippen, einer den Hals brechen, etw. in die Kehle, zischen lassen, in Versuchung führen, blau sein etc.*

Generalizând observațiile existente pe marginea clasificării tabuului și luând în considerare diversele criterii, putem contura o tipologie complexă și adăuga o altă clasă de tabu - **tabuuri generate de corectitudinea politică**. Exemplele sunt cunoscute și utilizate în ambele țări:

Ro.: *migrație specială* pentru „deportare”; *pază specială* pentru „întărită”; *băncile fac abuz de gestiune financiară* pentru „băncile ascund veniturile reale”, *cheltuire cu destinație specială a mijloacelor bănești* pentru „furt”.

Germ.: *Inuit* pentru „Eskimos”; *Sinti und Roma* pentru „Zigeuner”; *Ausländer* pentru „Menschen mit Migrationshintergrund oder mit Zuwanderungsgeschichte”; *Raumpflegerin* pentru „Putzfrau”; *facility manager* pentru „Toilettenmann” etc.

Printre seriile eufemistice pentru un cuvânt-tabu putem menționa exemplul cunoscut atât în Germania, cât și în Republica Moldova: *negru – niger – afro-american – om de culoare; Neger – Schwarze – Farbige – Afro-Amerikaner; copil deficil – copil greu educabil – copil cu un comportament dificil; die schwer erziehbaren Kinder – verhaltensgestörte Kinder – verhaltensauffällige Kinder – verhaltensoriginelle Kinder.*

Astfel, dacă unii evită cuvântul „război“, utilizând eufemismul *conflict* (conflictul din Iugoslavia, conflictul din Afganistan, conflictul transnistrean), dar se referă la *război*, este limpede că și ceilalți utilizează cuvântul *conflict*, referindu-se la același semnificat (a se vedea exemplele în limba germană: *eine polizeiliche Aktion, Friedenshilfe, Konflikt, Opposition*).

O reacție de altă natură se poate observa în relațiile dintre germani și migranții din lumea arabă. Sociologul și autorul numeroaselor lucrări științifice Ahmad Mansour descrie diferențele culturale din Germania și Palestina în lucrarea sa „Klartext zur Integration: Gegen falsche Toleranz und Panikmache“. Unele situații explicate de autor devin relevante atât pentru vorbitorii altor limbi, cât și pentru cadrele didactice. În calitate de invitat, în Germania a fost rugat să ajute la bucătărie, un lucru tabuizat în cultura sa, deoarece oaspetele este „rege“ și nu duce sau aduce la masă. Oaspetele a considerat această situație drept o ofensă, gazda germană, din contra, drept o familiarizare și ospitalitate. Elevii nu vor fi întrebați „cum ați petrecut Crăciunul?“ deoarece nu toate religiile sărbătoresc Crăciunul. Devine tabuizată întrebarea „De unde provii?“ sau „Te-ai născut în Germania?“, dacă elevul/studentul este de culoare mai închisă sau are un alt aspect fizic. Unele teme considerate astăzi tabuuri, ieri erau acceptate în societate.

În concluzie, constatăm că tabuurile se caracterizează mai mult sau mai puțin prin muabilitate, în funcție de domeniul în care se utilizează. Tabuurile din domeniul religios sunt cunoscute și utilizate de aproape toți vorbitorii, în timp ce din alte domenii (cum ar fi, de exemplu, cel social sau politic) au un caracter efemer în diferite culturi. Există și termeni din aceste domenii care se utilizau cu valoare neutră, apoi cu valoare eufemistică, iar, ulterior, cu o altă valoare semantică. De exemplu, cuvântul „dădacă” se utiliza neutru, iar după anii 2000 – cu sens eufemistic „ajutor de educatoare”, ca formulă de politețe pentru profesia neprestigioasă.

Totodată trebuie remarcat faptul că termenii tabu sunt substituiți deseori prin xenisme pentru a camufla situația reală. Dintre xenismele de origine germană, putem enumera în limba română următoarele substantive: „gastarbeiter” pentru „lucrător invitat”: „Bulgaria renunță la gastarbeiteri, inclusiv la cei din R. Moldova” (www.timpul.md, vizitat 31.03.2009); „ausländer” pentru „străin, venetic”: „Este ceea ce voi încerca să fac în această temă, descriind diverse aspecte inedite/mă puțin cunoscute despre viața ca ausländer în Germania” (www.diseara.ro, vizitat 07.12.2010).

Eufemizarea este un proces determinant în actele de comunicare în toate limbile și substituie cuvintele considerate tabu. Dacă până la finele secolului trecut, exprimarea eufemistică era raportată, preponderent, la domeniul religios sau la domenii legate de decență, pudoare sau comunicare interpersonală etc., în ultimul timp, o atenție sporită se acordă altor domenii de utilizare a eufemismelor, cum ar fi cel diplomatic, militar, economic, politic etc.

BIBLIOGRAPHY

- Balle Ch. Tabus in der Sprache. Frankfurt am Mein, Bern, New York, Paris: Peter Lang, 1990.
 Busuioc A. Hronicul Găinarilor. Chișinău: Editura Prut Internațional, 2006.
 Coșeriu E. Omul și limbajul său. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.

Mansour A. Klartext zur Integration: Gegen falsche Toleranz und Panikmache, Verlag: S. Fischer, 2018.

Riviere, Cl., Socio-antropologia religiilor, trad. M. Zoicas, (dupa ed. 1997, Paris), Polirom, Iasi, 2000

Ullmann St., Language and Style, Basil Blackwell, Oxford, 1964, p. 89-91.

Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва: Прогресс, 1974.

Маковский М. М. Феномен ТАБУ в традициях и в языке индоевропейцев. Сущность. Формы. Развитие. Москва: ЛКИ, 2008.

Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов. Москва: Изд-во <<Иностранной литературы>>, 1960.

Сеничкина Е. П. Словарь эвфемизмов русского языка. Москва: Издательство «Флинта». Издательство «Наука», 2008.